

श्री
राजस्व न्यायाधिकरण काठमाडौं, मुकाम पुल्चोक ललितपुर

इजलास

माननीय अध्यक्ष श्री टेकप्रसाद दुङ्गाना
राजस्व सदस्य श्री गोविन्दप्रसाद अधिकारी
लेखा सदस्य श्री पुष्पप्रसाद गुरागाईं

फैसला

२०७९/०८० सालको निर्णय नं. २८

पुनरावेदन नं. ०७५-RB-०३७८

पुनरावेदन दर्ता मिति २०७६।०२।३१

मुद्दा:- मूल्य अभिवृद्धि कर (२०६८/०६९)।

का.जि.का.म.न.पा. वडा नं. २४, न्यूरोडस्थित केशा प्रोपर्टिज प्रा.लि. (स्थायी लेखा नं. ३०२७८७५१९) को तर्फबाट ऐ.का. सञ्चालक केशव राज पाण्डे.....१ } पुनरावेदक

विरुद्ध

साविकमा करदाता सेवा, कार्यालय, हाल आन्तरिक राजस्व कार्यालय, नयाँसडक काठमाडौं.....१ } प्रत्यर्थी
आन्तरिक राजस्व विभाग, लाजिम्पाट, काठमाडौं.....१

शुरु निर्णय गर्ने कार्यालय र अधिकारी

शुरु निर्णय गर्ने कार्यालय: आन्तरिक राजस्व विभाग, साविकमा करदाता सेवा,
कार्यालय, नयाँसडक

शुरु निर्णय गर्ने अधिकारी: प्रमुख कर अधिकृत श्री मुक्तिराम आचार्य

शुरु कार्यालयको निर्णय मिति:- २०७३।०८।१९

प्रशासकिय पुनरावलोकनको निर्णय गर्ने कार्यालय र पदाधिकारी

निर्णय गर्ने कार्यालय: आन्तरिक राजस्व विभाग

निर्णय गर्ने पदाधिकारी: महानिर्देशक श्री विष्णुप्रसाद नेपाल

निर्णय मिति:- २०७५।१२।२९

उपस्थित कानून व्यवसायीहरू

पुनरावेदकका तर्फबाट : विद्वान वरिष्ठ अधिवक्ता श्री तुलसी भट्ट, अधिवक्ता द्वय

श्री नारायण नेपाल र श्री आकृति खनाल

प्रत्यर्थी कार्यालयहरूका तर्फबाट : विद्वान उपन्यायाधिवक्ता श्री दिपक भण्डारी

अवलम्बित नजीर: x

आन्तरिक राजस्व विभागका महानिर्देशकबाट मिति २०७५।१२।२९ मा भएको निर्णय उपर राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ६ (१) र मूल्य अभिवृद्धि कर ऐन, २०५२ को दफा ३२ बमोजिम पर्न आएको पुनरावेदन यसै न्यायाधिकरणको क्षेत्राधिकार भित्रको हुँदा प्रस्तुत मुद्दाको संक्षिप्त तथ्य एवं न्यायाधिकरणको ठहर यस प्रकार रहेको छ।

तथ्य खण्ड

१. भवन निर्माण तथा बहाल आय (रियल स्टेट) सम्बन्धी व्यवसायिक कारोबार गर्ने प्रस्तुत करदाता श्री केशा प्रोपर्टिज प्रा.लि.(सं. श्री केशव राज पाण्डे समेत)को आ.ब.२०६८/०६९ को कारोवारको अनुसन्धानात्मक कर परीक्षण सम्पन्न भै पेश भएको स्विकृत प्रतिवेदन समेतको आधारमा मूल्य अभिवृद्धि कर ऐन, २०५२ को दफा ८(३) मा भएका व्यवस्थाअनुसार ऐनको दफा २०(१)(अ) बमोजिम मूल्य अभिवृद्धि कर निर्धारण गर्नको लागि मूल्य अभिवृद्धि कर नियमावली, २०५३ को नियम २९(१) बमोजिम कर, जरिवाना, व्याज तथा थप दस्तुर समेत जम्मा रकम रु.२७५,३०,८१४।- (अक्षररूपी दुई करोड पचहत्तर लाख तीस हजार आठ सय चौध मात्र) को प्रारम्भिक कर निर्धारण गर्नेगरी आन्तरिक राजस्व विभाग,साविकमा करदाता सेवा,कार्यालय,नयाँसडकबाट मिति २०७६।०७।३० मा जारी भएको प्रारम्भिक कर निर्धारण आदेश।
२. उक्त प्रारम्भिक कर निर्धारण आदेशमा उल्लेख भएबमोजिमको कर निर्धारण हुनु नपर्ने वा सोमा परिवर्तन गर्नु पर्ने कुनै ठोस आधार वा सबूत प्रमाण भए आदेश प्राप्त गरेको मितिले १५ (पन्ध्र) दिन भित्र यस कार्यालयमा प्रमाण पेश गर्नु हुन अथवा सर्वसंचित कोषमा दाखिला हुने गरी रकम जम्मा गर्नु हुन भनी मिति २०७३।०७।३० च.नं.१४६ को पत्रबाट जारी गरिएको सो आदेश करदाताको कारोवारस्थल न्यूरोड काठमाण्डौंको ठेगानामा मिति २०७३।०८।०२ मा हुलाक रजिष्ट्रि गरी (र.नं.३७१४८) पठाइएको साथै सो आदेश तामेली सम्बन्धमा करदाताको नाममा सबुद प्रमाण पेश गर्ने भनी मिति २०७३।०८।०३ को गोरखापत्र दैनिकमा १५(पन्ध्र) दिने म्याद सहितको प्रकाशित गरिएको सार्वजनिक सूचना।
३. करदाता कार्यालयबाट गोरखापत्रमा मिति २०७३।०८।०३ मा प्रकाशित संशोधित कर निर्धारण आदेश २०६८/०६९ तथा मूल्य अभिवृद्धि कर २९/१ सम्बन्धमा २०६७/०६८

को आय विवरण पेश गर्दा कारोवार घाटा देखाई आय विवरण पेश भएकोमा २०६८/०६९ मा रु. १०,१५८,०७०।- रूपैया बराबर घाटालाई कम्पनिको घर बनाउन खर्च भएको र सो घाटालाई सम्पत्तिमा (बिल्डिङमा) समावेश सहित थप गरिएको र लेखा परीक्षण गर्दा समेत २०६८/०६९ को व्यालेन्स सिटमा उपलब्ध भएको छ। २०६८/०६९ को आयकरमा व्याज देखाएको रकमको समेत प्रमाण उपलब्ध गराउने छु भन्दै कम्पनिको मुल व्यक्ति विशेष कारणबश विदेशमा रहनु भएकोले अरू थपघट डकुमेन्टहरू प्राप्त भएमा बुझाउने व्यवस्था मिलाईदिन भनी मिति २०७३।०८।१६ मा करदाता सेवा कार्यालयलाई लेखिएको पत्र।

४. विलको छुट्टै लिस्ट बनाई मिति २०७३।०८।१६ मा पेश गरेको पत्र।
५. करदाताले मिति २०७३।०८।०३ को गोरखापत्रमा प्रकाशित सूचनालाई आधार मानि उक्त सूचना प्रकाशित भएको मितिले तोकिएको म्याद भित्रै मिति २०७३।०८।१७ मा शुरू कार्यालयमा पेश गरेको लिखित जवाफ।
६. प्रस्तुत करदाता केशा प्रोपर्टिज प्रा.लि.को आ.व.२०६८/०६९ मा मूल्य अभिवृद्धि कर ऐन, २०५२ को दफा ८(३)मा भएको व्यवस्थाअनुसार कर लाग्ने मूल्य जम्मा रु.६,४१,२०,७२८।-(अक्षरूपी छ करोड एकचालीस लाख बिस हजार सात सय अट्ठाईस मात्र) कायम गरी सो रकममा १३% प्रतिशतले हुने मूल्य अभिवृद्धि कर रु.८३,३५,६९५।- लाई मू.अ.कर ऐन,२०५२ को दफा २०(१)(ज) बमोजिम कर निर्धारण गरी सोही ऐनको दफा २९(१)(क) बमोजिम २५% प्रतिशतले हुने जरिवाना रु.२०,८३,९२४। तथा दफा १९(२) बमोजिमको थप दस्तुर रु.३६,८१,५९९।- र दफा २६ बमोजिमको लाग्ने व्याज रु.५५,२२,३९८।- समेत गणना गरी देहायअनुसार जम्मा रकम रु.१,९६,२३,६१६।- (अक्षरूपी एक करोड छयान्नब्बे लाख तेईस हजार छ सय सोह्र मात्र) कर निर्धारण गरी मूल्य अभिवृद्धि कर नियमावली, २०५३ को नियम २९(३) बमोजिम अन्तिम कर निर्धारण आदेश जारी गर्ने गरी ठूला करदाता कार्यालय, हरिहरभवन, ललितपुरबाट मिति २०७३।०८।१९ मा भएको निर्णय पर्चा।
७. करदाता सेवा कार्यालय, नयाँ सडक, काठमाण्डौले मिति २०७३।०८।१९ मा जारी गरेको आ.व. २०६८/०६९ को मूल्य अभिवृद्धि कर तर्फको अन्तिम कर निर्धारण आदेशमा चित्त नबुझी केशा प्रोपर्टिज प्रा.लि.ले प्रशासकीय पुनरावलोकनका लागि मिति २०७३।१२।२५ मा आन्तरिक राजस्व विभागमा पेश गरेको निवेदन।
८. यसमा कार्यालयबाट मूल्य अभिवृद्धि कर ऐन (संशोधन सहित), २०५२ को दफा २०(१)(ज) बमोजिम कर निर्धारण गरी सोही ऐनको दफा १९ बमोजिमको थपदस्तुर, दफा २६ बमोजिमको व्याज र दफा २९(१क) बमोजिमको जरिवाना लगाउने गरी भएको कर

निर्धारण कानून सम्मत देखिएकोले निवेदकले लिएको निवेदन जिकिर नपुग्ने ठहर्छ भनी आन्तरिक राजस्व विभागका महानिर्देशकबाट मिति २०७५।१२।२९ मा भएको निर्णय।

९. पुनरावेदक करदाताले मूल्य अभिवृद्धि कर ऐन, २०५२ को दफा २० (४) बमोजिम कर विवरण पेस गर्नु पर्ने वा पेस गरेको मिति मध्ये जुन पहिले हुन्छ, सो मितिले ४ वर्ष भित्र कर निर्धारण गरि सक्नुपर्नेछ। उक्त अवधि भित्र कर निर्धारण हुन नसकेमा पेश भएको विवरण नै स्वतः मान्य भएको मानिनेछ भन्ने किटानी व्यवस्था रहेको छ। यस्तो अवस्थामा मूल्य अभिवृद्धि कर अवधि २०६९ आषाढको मूल्य अभिवृद्धि कर ऐन (संशोधन सहित), २०५२को दफा २०(४) बमोजिम ४ वर्षको हदम्याद २०७३।०४।२५ मा कानूनले तोकेको हदम्याद ४ वर्ष नघाई मिति २०७३।०८।१९ मा गर्नु भएको हुँदा मूल्य अभिवृद्धि कर तर्फको अन्तिम कर निर्धारण आदेश बदरयोग्य छ। यसरी नै पुनरावेदक करदाता मूल्य अभिवृद्धि करमा दर्ता नभएको र कानून बमोजिम दर्ता हुन पनि पर्दैन। यस्तो अवस्थामा मूल्य अभिवृद्धि कर लाग्ने सामान खरिद गरेकोमा खरिदमा तिरेको कर दावी गरेको पनि छैन। पुनरावेदकले निर्माण गरेको पूजीगत संरचना (भवन)लाई विक्री मानि कर निर्धारण गर्ने कुनै पनि कानूनी एवं तथ्यगत आधार विपक्षीले खुलाउन सकेको छैन। कारोवारको प्रकृति बमोजिम केही निर्माण सामग्री आफैले खरिद गरेको र संरचना निर्माणका लागि ठेकेदारसंग सम्झौता गरी निर्माण कार्य वापत रकम भुक्तान गरेकोलाई अन्देखा गरी मिति २०७३।०८।१९ मा मूल्य अभिवृद्धि कर निर्धारण गरी हदम्याद, तथ्य र कानूनको वेवास्ता गरी कर, जरिवाना, थप दस्तुर र व्याज समेत गरि एकमुष्ट रू १,९६,२३,६१६।- माग गरि अन्तिम कर निर्धारण गरेको कार्य कानून विपरित हुँदा उक्त अन्तिम कर निर्धारण आदेश एवं सो सँग सम्बन्धित निर्णय पर्चा, प्रतिवेदन तथा मिति २०७५।१२।२९ को आन्तरिक राजस्व विभागको निर्णय समेत त्रुटिपूर्ण हुँदा बदर गरी नलाग्ने मूल्य अभिवृद्धि कर, जरिवाना, थप दस्तुर र व्याजको दायित्वबाट मुक्त हुने गरी न्याय इन्साफ पाउँ भन्ने समेत वेहोराको जिकिर लिई पुनरावेदक करदाताको तर्फबाट मिति २०७६।०२।३१ मा यस न्यायाधिकरणमा दर्ता भएको पुनरावेदन-पत्र।
१०. यसमा मुलुकी फौजदारी कार्यविधि संहिता, २०७४ को दफा १४०(३) बमोजिम छलफलको प्रयोजनार्थ विशेष सरकारी वकिलको कार्यालयलाई सूचना दिई नियमानुसार पेश गर्नु भन्ने यस न्यायाधिकरणबाट मिति २०७८।०५।१८ मा भएको आदेश।

ठहर खण्ड

११. नियम बमोजिम पेशी सूचिमा चढी पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदक करदाता केशा प्रोपर्टिज प्रा.लि.का तर्फबाट उपस्थित हुनुभएका विद्वान वरिष्ठ अधिवक्ता श्री तुलसी भट्ट, विद्वान अधिवक्ता द्वय श्री नारायण नेपाल र श्री आकृति खनालले साविकमा करदाता सेवा, कार्यालय, नयाँसडकबाट पुनरावेदक करदाताको हकमा भएको मूल्य अभिवृद्धि कर

निर्धारणको आदेश मिलेको नहुँदा बदर गरी पाउँ भनी तथा प्रत्यर्थी कार्यालयका तर्फबाट उपस्थित हुनु भएका विशेष सरकारी वकिल कार्यालय, काठमाडौंका विद्वान उप-न्यायाधिवक्ता श्री दिपक भण्डारी र सहायक न्यायाधिवक्ता श्री विमला गौतमले शुरु कार्यालयबाट भएको मूल्य अभिवृद्धि कर निर्धारणको आदेश कानूनसम्मत नै रहेको र सो निर्णयलाई सदर गरी अन्तरिक राजस्व विभागले गरेको निर्णय समेत कानून सम्मत नै रहेको देखिदा सदर गरी पाउँ भनी गर्नुभएको बहस एवं जिकिर समेत सुनियो।

१२. पुनरावेदक करदाताबाट लिइएको पुनरावेदन जिकिर, दुवै तर्फबाट प्रस्तुत बहस बुदाँहरू र मिसिल संलग्न कागज प्रमाणको अध्ययन गरी हेर्दा, यसमा साविकमा करदाता सेवा, कार्यालय, नयाँसडकबाट पुनरावेदक करदाताको हकमा भएको अन्तिम कर निर्धारणको आदेश र उक्त आदेशलाई सदर गर्ने गरी आन्तरिक राजस्व विभागका महानिर्देशकबाट भएको निर्णय मिलेको छ, छैन? पुनरावेदक करदाताको जिकिर पुन सक्छ, सक्दैन भन्ने विषयमा निर्णय दिनुपर्ने देखियो।
१३. सर्वप्रथम सहकर्मी लेखा सदस्यले प्रस्तुत मुद्दामा करदाताले राख्नु पर्ने धरौटी रकमको सम्बन्धमा फरक राय प्रकट गर्नु भएकोले पुनरावेदक करदाताले यस न्यायाधिकरणमा यो पुनरावेदन दर्ता गर्दा राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ९(१) को परिपालना गरेको देखिन्छ वा देखिदैन भन्ने प्रश्न तर्फ विचार गर्नुपर्ने देखियो। राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ९ को उपदफा (१) मा "प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भएतापनि यस ऐन अन्तर्गत न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन गर्दा देहाय बमोजिम धरौटी नराखी पुनरावेदन लाग्ने छैन" भन्ने कानूनी व्यवस्था गर्दै खण्ड (क) मा "कर निर्धारण भएकोमा निर्धारित करको पचास प्रतिशत रकम र जरिवाना भएकोमा जरिवानाको रकम र दुवै भएकोमा निर्धारित करको पचास प्रतिशत रकम र जरिवानाको रकम त्यस्तो निर्धारण गर्ने वा जरिवाना गर्ने अधिकृतले नै तोकिएको कार्यालयमा" भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेको पाइन्छ। उक्त कानूनी व्यवस्था बमोजिम धरौटी राखेको सम्बन्धमा करदाताले पुनरावेदनको प्रारम्भमा नै पुनरावेदन गर्दा विवादित कर, जरिवाना, थप दस्तुर र व्याज समेत एकमुष्ट रु. १,९६,२३,६१६।- कर निर्धारण भएकोमा सोको आधि रु. ९८,११,८०८।- पुनरावेदन गर्दा दाखिला गर्नु पर्नेमा आन्तरिक राजस्व विभागमा प्रशासकिय पुनरावलोकन गर्दा रु. ६५,४१,२०६।- दाखिला गरेको हुँदा दाखिला गर्नुपर्ने रकम नपुग रु. ३२,७०,६०२।- राजस्व न्यायाधिकरण काठमाण्डौंको नाममा जारी भएको Global IME Bank को बैंक ग्यारेन्टीको सक्कल यसै पुनरावेदन साथ राखेको छु भनी वेहोरा लेखी Global IME Bank को बैंक ग्यारेन्टीको सक्कल प्रति समेत संलग्न गरेको देखियो। यसरी कर निर्धारण रकम रु. १,९६,२३,६१६।- रहेको र धरौटी वापत दाखिल गरेको रकम रु. ९८,११,८०८।- भई विवादित कर रकमको पचास प्रतिशत रकम जम्मा भएको मिसिलबाट देखियो। रकम जम्मा गर्दा धरौटी खातामा

जम्मा नगरी राजस्व खातामा जम्मा भएको कारणले मात्र करदाताले राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ९(१)(क) को परिपालना नगरेको भन्नु न्यायोचित हुने देखिएन।

१४. अब पुनरावेदक करदाताको पुनरावेदन जिकिर तर्फ हेर्दा, पहिलो बुँदामा हदम्याद नघाई कर निर्धारण गरेको भन्ने सम्बन्धमा दृष्टिगत गर्दा, साविकको करदाता सेवा, कार्यालय, नयाँसडकमा पुनरावेदक करदाताले आ.व.२०६८/०६९ को मूल्य अभिवृद्धि कर विवरण मिति २०६९।०९।२९ मा बुझाएकोमा कार्यालयले प्रारम्भिक कर निर्धारण आदेश मिति २०७३।०७।३० मा जारी गरी उक्त आदेश करदाताको कारोवार स्थल न्यूरोड काठमाण्डौंको ठेगानामा मिति २०७३।०८।०२ मा हुलाक रजिष्ट्रि गरी (र.नं.३७१४८) पठाइएको साथै मिति २०७३।०८।०३ को गोरखापत्र दैनिकमा १५(पन्ध्र) दिने म्याद सहितको सार्वजनिक सूचना समेत प्रकाशित गरिएकोमा करदाताले मिति २०७३।८।१६ मा जवाफ दिएकोमा शुरु कार्यालयबाट मिति २०७३।०८।१९ मा अन्तिम कर निर्धारण आदेश गरेको देखिन्छ। उक्त आदेश मूल्य अभिवृद्धि कर ऐन, २०५२ को दफा २०(४) को हदम्यादभित्र नरहेको भन्ने नै पुनरावेदन जिकिर देखियो।
१५. मूल्य अभिवृद्धि कर (सं.स) ऐन, २०५२ को दफा २०(४) मा "कर विवरण पेश गर्नुपर्ने वा पेश गरेको मिति मध्ये जुन पहिले हुन्छ, सो मितिले ४ वर्ष भित्र कर निर्धारण गरि सक्नु पर्नेछ। उक्त अवधि भित्र पनि कर निर्धारण हुन नसकेमा पेश भएको विवरण नै स्वतः मान्य भएको मानिनेछ" भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेकोमा यी करदाताको करदाता सेवा कार्यालय नयाँ सडकबाट उक्त दफा २०(४) बमोजिम संशोधित कर निर्धारण गरेको नभई दफा २०(४क) बमोजिम मूल्य अभिवृद्धि कर निर्धारण गर्न मिति २०७३।५।२१ चलानी नम्बर १६५ बाट पुनरावेदक करदाताको पूँजीकृत सम्पत्तिमा ऐनको दफा ८(३) बमोजिम कर निर्धारण गर्ने प्रयोजनको लागि विभागमा अनुमति माग गरिएको र सो विषयमा आन्तरिक राजस्व विभागले मिति २०७३।०६।२० चलानी नम्बर २२ को पत्रबाट स्वीकृति प्रदान गरेको मिसिल संलग्न पत्रको सक्कल प्रतिबाट देखिन आउँछ। यी करदाताले मिति २०७३।८।१६ मा जवाफ पेश गर्दा उक्त दफा २०(४क) बमोजिम कर निर्धारण प्रारम्भ गरेको प्रक्रियालाई कुनै प्रश्न उठाई चुनौति दिएको पनि देखिन आएन। त्यसैले शुरु करदाता सेवा कार्यालय, नयाँसडकको अन्तिम कर निर्धारण आदेश कानूनको हदम्याद भित्र नरहेको भन्ने पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन सकिएन।
१६. अब संरचना (भवन) निर्माणमा मूल्य अभिवृद्धि कर निर्धारण सम्बन्धमा करदाताले लिएको पुनरावेदन जिकिर तर्फ दृष्टिगत गर्दा, प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदक करदाताले संरचना (भवन) निर्माण कार्यमा खरिद भएका निर्माण सामग्रीहरूको रु.२,६६,४०,१९६।-को बिजक पेश गरेको हुँदा सो खरिद बराबरको रकमलाई निज करदाताको अनुसन्धानात्मक कर परीक्षणको क्रममा पेश भएको स्विकृत कर परीक्षण प्रतिवेदन बमोजिम उक्त संरचना (भवन) को कर योग्य मूल्य जम्मा रकम रु. ९,०७,६०,१२४।- बाट थप खरिद हुन आएका रकम

रु.२,६६,४०,१९६।- घटाई बांकी हुन आउने रु.६,४९,२०,७२८।- लाइ मूल्य अभिवृद्धि कर निर्धारणका लागि कर योग्य मूल्य कायम गरी मूल्य अभिवृद्धि कर ऐन, २०५२ को दफा ८(३) मा भएको व्यवस्था अनुसार कर निर्धारण गर्नुपर्ने भनी शुरू कार्यालयबाट अन्तिम कर निर्धारण भएको र सो कर निर्धारणलाई आन्तरिक राजस्व विभागले समेत सदर गरेको देखिन्छ।

१७. मूल्य अभिवृद्धि कर ऐन, २०५२ को दफा ८ को उपदफा (३) मा "व्यवसायिक प्रयोजनको लागी निर्माण गरिने पचास लाख रुपैयाँ भन्दा बढीको भवन वा अपार्टमेन्ट वा सपिड कम्प्लेक्स र बिभागले तोकेका यस्तै प्रकारका अन्य संरचना दर्ता नभएको व्यक्तिबाट निर्माण गराएको भए तापनि त्यस्तो निर्माण दर्ता भएको व्यक्तिबाट गराए सरह मानी कर दाखिला गर्नु पर्नेछ। त्यसरी दाखिला नगरेमा सो संरचनाको स्वामित्व रहेका व्यक्तिबाट कर निर्धारण गरी असूल उपर गरिनेछ" भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेको देखिन्छ। पुनरावेदक कम्पनीले ब्यवसायिक प्रयोजनको लागि गरेको निर्माण कार्य मूल्य अभिवृद्धि करमा दर्ता भएको अनक कन्ट्रक्सन प्रा.लि., के.आर. टि विल्डर्स प्रा.लि., जे.भि. भन्ने कम्पनीबाट गराएको देखिन्छ। Vat No. 30278714 रहेको उक्त निर्माण कम्पनीले कानून बमोजिम लाग्ने मूल्य अभिवृद्धि कर बुझाएको मिसिल संलग्न विल विजकबाट प्रमाणित भइरहेको देखिन्छ। साथै करदाताले मूल्य अभिवृद्धि करमा दर्ता रहेका व्यवसायीबाट निर्माण सामग्री खरिद गरेको र खरिद गर्दा नै मूल्य अभिवृद्धि कर बुझाएको तथ्य मिसिल संलग्न खरिद विल विजकबाट देखिइरहेको अवस्था छ। यसरी मूल्य अभिवृद्धि करमा दर्ता भएको निर्माण कम्पनीसँग सम्झौता गरी गरेको निर्माण कार्यको हकमा मूल्य अभिवृद्धि कर ऐन, २०५२ को दफा ८(३) आकर्षित हुन सक्ने देखिन आएन।
१८. यस स्थितिमा मूल्य अभिवृद्धि करमा दर्ता भएको कम्पनीसँग सम्झौता समेत गरि निर्माण कार्य सम्पन्न गरेको देखिँदा यी करदाताको हकमा मूल्य अभिवृद्धि कर ऐन, २०५२ को दफा २०(१)(ज) आर्कषित हुन सक्ने अवस्थाको विद्यमानता देखिएन। अतः मूल्य अभिवृद्धि कर ऐन, २०५२ का दफा २०(१)(ज) आर्कषित हुन नसक्ने अवस्थामा ऐनको दफा २९(१क), दफा १९(२) र दफा २६ समेतको आधारमा जरिवाना, थप दस्तुर र व्याज सहितको अन्तिम कर निर्धारण गरेको शुरू निर्णय र त्यसलाई सदर गर्ने गरी आन्तरिक राजस्व विभागका महानिर्देशकबाट भएको निर्णय समेत मिलेको देखिन आएन।
१९. तसर्थ, माथि उल्लिखित तथ्य, आधार एवं कारण समेतबाट करदाता केशा प्रोपर्टिज प्रा.लि.ले मूल्य अभिवृद्धि करमा दर्ता भएको व्यक्तिबाट निर्माण कार्य गराएको एवं मूल्य अभिवृद्धि करमा दर्ता भएका निर्माण व्यवसायीसँग भएको करार सम्झौता पेश भएको र मूल्य अभिवृद्धि कर भुक्तानी गरी सकेको देखिँदा करदाताबाट सो वापत मूल्य अभिवृद्धि कर माग गर्ने गरी साविक करदाता सेवा कार्यालय नयाँ सडकले मिति २०७३।०८।१९ मा गरेको निर्णय र सोही निर्णय सदर गर्ने गरी आन्तरिक राजस्व विभागका महानिर्देशकबाट मिति

२०७५।१२।२९ मा भएको निर्णयमा समेत मूल्य अभिवृद्धि कर ऐन, २०५२ को दफा ८ को उपदफा (३) को त्रुटि विद्यमान भएकोले उक्त निर्णय उल्टी भई बदर हुने ठहर्छ। अरुमा तपसिल बमोजिम गर्नु।

तपसिल खण्ड

१. माथि ठहर खण्डमा लेखिए बमोजिम करदाता केशा प्रोपर्टिज प्रा.लि.को आ.व. २०६८/०६९ को मूल्य अभिवृद्धि कर तर्फको अन्तिम कर निर्धारण आदेश बदर हुने ठहरेकोले उक्त आदेशले यी करदातालाई थप गरेको कर रकम अव तिर्नु बुझाउनु नपर्ने हुँदा करदाताको अभिलेखमा सोही बमोजिमको कर दायित्व अद्यावधिक गरी यस वापत करदाताले बुझाएको वा धरौटी वापत राखेको रकम समेत कानून बमोजिम हिसाव गरी करदातालाई कानून बमोजिम फिर्ता दिनु भनी हालको आन्तरिक राजस्व कार्यालय, नयाँ सडकलाई लेखि पठाईदिनु।
२. फैसलाको प्रतिलिपी साथै राखी फैसला भएको जानकारी विशेष सरकारी वकिल कार्यालय काठमाडौंलाई दिनु।
३. प्रस्तुत फैसलाको विद्युतीय प्रति यस न्यायाधिकरणको सफ्टवेयरमा अपलोड गरी फैसलाको पीठमा जनाउनु।
४. सरोकारवाला पक्षले फैसलाको प्रतिलिपी माग गरेमा लाग्ने दस्तुर लिई नियमानुसार प्रतिलिपी दिनु।
५. प्रस्तुत पुनरावेदनको दायरीको लगत कट्टा गरी शुरू मिसिल साविक करदाता सेवा कार्यालय नयाँ सडक पठाई रेकर्ड मिसिलनियमानुसार अभिलेख शाखामा बुझाईदिनु।

टेकप्रसाद ढुङ्गाना
(अध्यक्ष)

उक्त रायमा मेरो सहमती छ।

गोविन्दप्रसाद अधिकारी
(राजस्व सदस्य)

लेखा सदस्य श्री पुष्प प्रसाद गुरागाईंको फरक राय

१. यसमा करदाता सेवा कार्यालय, नयाँसडकका प्रमुख कर अधिकृत श्री मुक्तिराम आचार्यबाट भएको मिति २०७३/०८/१९ को निर्णय र प्रशासकीय पुनरावलोकनका लागि मिति

२०७३/१२/२५ मा दिएको निवेदन उपर आन्तरिक राजस्व विभागका महानिर्देशक महानिर्देशक श्री विष्णु प्रसाद नेपालबाट मिति २०७५/१२/२९ मा भएको निर्णय उपर चित्त नबुझि मूल्य अभिवृद्धि कर ऐन,२०५२ को दफा ३३ तथा राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ६ बमोजिम न्यायाधिकरणको क्षेत्राधिकार अन्तर्गत पर्ने प्रस्तुत मुद्दा ऐ. ऐनको दफा ९ को उपदफा (१) बमोजिम निर्धारित (विवादित) कर रु.१,९६,२३,६१६।- को पचास प्रतिशतले हुने रु.९८,११,८०८।- दाखिल नगरेको अवस्थामा पनि धरौटी रकम पुगे/नपुगेको यकिन समेत नगरी सेस्तेदारबाट स्वीकृत भई मिति २०७६।०२।३१ मा पुनरावेदन दर्ता भएको पाइयो ।

२. राजस्व न्यायाधिकरण ऐन,२०३१ को दफा २, ३, ५, ६, ९ र १४ मा क्रमशः परिभाषा, स्थापना र गठन, अधिकारक्षेत्रको प्रयोग, अधिकारक्षेत्र, पुनरावेदन सम्बन्धमा धरौट राख्ने र म्याद र न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन लाग्ने मुद्दाहरूको शुरु कारवाही र किनारा गर्ने अड्डा वा अधिकारीलाई पक्ष र साक्षी झिकाउने, बयान लिने, प्रमाण बुझ्ने, कागजपत्र दाखिल गराउने र दण्ड सजाय गर्ने समेत प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम अदालतलाई भए सरहको अधिकार हुने कानूनी व्यवस्था गरेको छ। साथै यो ऐनको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न र ऐनको उद्देश्य पूर्ति गर्नको लागि नेपाल सरकारले नियम बनाउन सक्ने व्यवस्था दफा १५ मा गरिएको छ । १४८ वर्ष पहिले विक्रम सम्बत २०३१ सालमा बनेको ऐनमा भएको व्यवस्था कार्यान्वयन गर्न नियम नबनाइनु ऐनमा भएका उल्लिखित दफाहरूमा न्यायाधिकरणको काम, कर्तव्य, विधि र प्रकृया स्पष्ट भएर नै हो भन्ने बुझ्नु पर्ने भयो। न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन दर्ता गर्दा र दर्ता भएका मुद्दाहरूको सुनुवाई गर्नु भन्दा पहिले प्रारम्भिक चरण मै दफा ६ बमोजिमको न्यायाधिकरणको अधिकार क्षेत्र र दफा ९ बमोजिमको पुनरावेदन दर्ता गर्न दाखिल गर्नु पर्ने धरौटी र पुनरावेदनको म्याद ऐनमा भएको व्यवस्था अनुसार भए नभएको यकिन गर्नु पर्ने देखियो। करदाता पुनरावेदकले पुनरावेदन पत्रमा न्याय निरोपणका लागि दावी गरेका, प्रत्यर्थीले भन्सार महशुल र कर निर्धारणमा गर्दा भए/गरेका कानूनी त्रुटीहरूको सुनुवाई गर्न मुद्दाको प्रत्यर्थी नेपाल सरकारलाई स्वच्छ सुनुवाइका लागि जानकारी दिई झिकाउनु पर्ने प्रचलित कानूनमा व्यवस्था गरिएको छ। न्यायाधिकरण प्रशासनले पुनरावेदन दर्ता गर्दा यस ऐन बमोजिम पुर्याउनु पर्ने रित र पुनरावेदकले पुनरावेदन पत्र साथ पेश गर्नु पर्ने पुनरावेदन धरौटी, म्याद भए रहेको प्रमाण र नेपाल सरकारले तोकेको भौगोलिक क्षेत्र भित्रको भए नभएको सम्बन्धमा न्यायाधिकरणले मिसिलको प्रारम्भिक अध्ययन गरी यकिन गर्नु पर्ने देखियो। प्रचलित ऐन नियममा तोकिएका सबै विधि र रित पुन्याई दर्ता भए/नभएको सम्बन्धमा समग्र न्यायाधिकरणको जिम्मेवारी हुने देखिन्छ। ऐनको दफा ९ बमोजिमको धरौटी भए/नभएको यकिन गर्ने काम राजस्व तथा लेखा सदस्यले गर्नु पदीय विज्ञता र अनुभवका आधारमा गर्नु पर्ने देखिन्छ। यस सम्बन्धमा लेखा सदस्य र निमित्त अध्यक्षको हैसियत राजस्व न्यायाधिकरण काठमाण्डौको क्रमशः चलानी नं. १५६६ मिति

२०७७।१२।१३ को पत्र र चलानी नं. मुद्दाफाँट५९ मिति २०७८।११।१३ को पत्रबाट न्यायाधिकरण प्रशासनलाई धरौटी गणना तथा धरौटीको प्रमाण मिसिल संलग्न गर्न गराउन लिखित निर्देशन दिई सम्मानीत सर्वोच्च अदालत, सार्वजनिक लेखा समिति, सम्मानीय प्रधानन्यायाधीशज्यू, न्याय परिषद्, न्याय सेवा आयोग, महालेखा परीक्षक र अर्थ मन्त्रालय समेत निकायमा बोधार्थ दिएको उक्त पत्रहरूमा उल्लेख गरी तोकिएका कामहरू भएको मिसिल अध्ययन गर्दा देखिएन। प्रचलित कानूनले तोके बमोजिमका सबै विधि र प्रकृया सम्पन्न भएको यकिन गरेर मात्र अन्तिम सुनुवाइ गरी फैसला गरिने र प्रकृयागत त्रुटी भएको देखिएमा विषय विज्ञको राय बमोजिम निर्णय गर्नु उचित हुने व्यहोरा तथा राजस्व, धरौटी, विनियोजन, कोष, आय, व्यय, डेबिट, क्रेडिट, वासलात, नाफा/नोक्सान खाता सर्वसञ्चित कोषमा दाखिला हुने रकम, धरौटी खातामा दाखिला गर्नु पर्ने रकम आदि विषयका सम्बन्धमा लेखा सदस्यले प्रचलित कानूनमा भएको व्यवस्था सहित निर्णयमा पुग्नु अघि आफ्नो राय लिखित रूपमा उल्लेख गर्नु ऐनको दफा ३ को उपदफा (३) को देहाय (क) मा रहेको पद नामको कर्तव्य भित्र पर्ने व्यहोरा समेत फैसलाको तथ्य खण्डमै उल्लेख गर्नु पर्ने देखियो।

३. यसै गरी राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ९ को उपदफा (१) बमोजिमको धरौटी दाखिला नगरी पुनरावेदन दर्ता भएका मुद्दाहरूको फैसला भएमा ऐ. ऐनको दफा ८ अनुसार सर्वोच्च अदालतमा पुनरावेदन दिन पाउने हक अधिकारबाट करदाता पुनरावेदक बञ्चित भई फैसलामा “अधिकारक्षेत्रको प्रश्न बुझ्नु पर्ने प्रमाण नबुझेको वा बुझ्नु नहुने प्रमाण बुझेको वा बाध्यात्मक रूपमा पालन गर्नु पर्ने कार्यविधिसम्बन्धी कानूनको उल्लंघन भएको प्रश्न र गम्भीर कानूनी त्रुटी सम्बन्धी प्रश्न” उठि प्रत्यक्ष कानूनी त्रुटी भई न्यायाधिकरणको निर्णय पूर्ण वा आंशिक रूपमा उल्टिने देखी सर्वोच्च अदालतले आफू समक्ष पुनरावेदन गर्न अनुमति दिएकोमा न्यायाधिकरणको फैसला वा अन्तिम आदेश उपर दफा ९ बमोजिमको धरौटी नराखी वा तोकिए बमोजिमको सम्पूर्ण रकम धरौटी खातामा रकम दाखिला नगरी पुनरावेदन दर्ता गर्दा वा दर्ता भएको पुनरावेदन उपर फैसला हुँदा कार्यविधि सम्बन्धी वाध्यकारी कानूनी व्यवस्थाको उल्लंघन हुनगई सर्वोच्च अदालतमा पुनरावेदन लागि करदाताको हितमा प्रतिकुल असर पर्ने समेत देखिएकोले पछि पुष्टी हुने मिसिल संलग्न तथ्य, कानूनी व्यवस्था र सर्वोच्च अदालतबाट भन्सार विभाग तथा आन्तरिक राजस्व विभागमा प्रशासकीय पुनरावलोकनका लागि दाखिला गर्नु पर्ने भन्सार महशुल र कर बापतको रकम तथा राजस्व न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन दर्ता गर्न राख्नु पर्ने धरौटी रकम सम्बन्धमा भएको विवादमा भएका पूर्व फैसला, आदेश र निर्णय समेत हेरी निम्न बमोजिम विषयमा यकिन गरेर मात्र निर्णयमा पुग्नु पर्ने देखियो।

- क) राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ६ बमोजिम न्यायाधिकरणको अधिकार क्षेत्र भित्र परेको प्रस्तुत पुनरावेदन दर्ता गर्दा दाखिल गर्नु पर्ने दफा ९ को उपदफा (१)

बमोजिमको धरौटी दाखिल भएको छ ? छैन ?

- ख) ऐ. दफाको उपदफा (१) बमोजिम मूल्य अभिवृद्धि कर तर्फको पुनरावेदन दर्ताका लागि तोकिएको देहायको खण्ड (क) बमोजिम धरौटी नराखी दर्ता भएको पुनरावेदनको तथ्य भित्र प्रवेश गरी निर्णय गर्नुको औचित्य हुने ? नहुने ? सम्बन्धमा निर्णय गरी फैसला गर्नु पर्ने देखिन आयो ।
४. प्रस्तुत मुद्दाको पुनरावेदन दर्ता गर्दाका वखत राख्नु पर्ने धरौटी दाखिला भएको नदेखिएको सन्दर्भमा पुनरावेदक तथा प्रत्यर्थी तर्फका विद्वानलाई म लेखा सदस्यबाट धरौटी रकम दाखिला भएको देखिएन भनी प्रष्ट पार्न अनुरोध गर्दा पुनरावेदकको तर्फका विद्वान अधिवक्ता श्री नारायण नेपालबाट निर्धारित गरेको तोकिए अनुसारको रकम अग्रिम दाखिला भएकोले सोको आधारमा पुनरावेदन दर्ता भएको हो भन्ने बहस र प्रत्यर्थी तर्फका विद्वान उपन्यायाधिवक्ता श्री दिपक भण्डारीबाट राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ९ को उपदफा (१) बमोजिम पुनरावेदन दर्ता गर्दा राख्नु पर्ने विवादित कर रकमको पचास प्रतिशतले हुने धरौटी रकम दाखिला गरेको देखिएन । सो सम्बन्धमा सम्मानित इजलासबाट यकिन गरी नियमानुसार हुने नै छ भन्ने बहस समेत सुनियो ।
५. करदाता पुनरावेदकले पुनरावेदन पत्र दर्ता गर्दा पेश गरेका मिसिल सम्लग्न कागजात तथा कर निर्धारणको फोटोकपी पत्र र अप्रमाणित फोटोकपी भौचरहरु हेर्दा राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ९ को उपदफा (१) बमोजिम धरौटी नराखी पुनरावेदन दर्ता नलाग्ने प्रस्तुत पुनरावेदन दर्ता भएको हो होइन यकिन गर्न मिसल सम्लग्न प्रमाण कागजातको थप अध्ययन गर्नु पर्ने देखियो ।
६. मिसिल सम्लग्न प्रचलित कानून अनुसार पुनरावेदन पत्र साथ पेश गर्नु पर्ने प्रमाण कागजातको अध्ययन गर्दा मू.अ.कर (२०७२/०७३) तर्फको मुद्दामा मूल्य अभिवृद्धि कर ऐन, २०५२ दफा ३३ तथा राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ९ को उपदफा (१) खण्ड (क) मा भएको व्यवस्था अनुसार पुनरावलोकनका लागि निवेदन र पुनरावेदन पत्र दर्तागर्दा दाखिल गर्नु पर्ने राजस्व तथा धरौटी सम्बन्धमा प्रचलित ऐन तथा नियमहरुमा भएको व्यवस्था सो सम्बन्धमा सर्वोच्च अदालतबाट २०६३-WS-००१३ देखि २०६३-WS-००१७ समेतका रिट तथा ०७२-RB-०४७० आयकर मुद्दामा भएको व्याख्या विश्लेषण र प्रतिपादित सिद्धान्त अनुसार समेत राख्नु पर्ने च.नं. १६५ मिति २०७३।०८।१९ को पत्रानुसारको निर्धारित (विवादित) कर रु.१,९६,२३,६१६।- को पचास प्रतिशतले हुने रु.९८,११,८०८।- धरौटी राख्नु पर्नेमा ग्लोबल बैंकबाट जारी भएको बैंक ग्यारेण्टी नं PBG3319NPR00404 को रु.३२,७०,६०२।- गणना गर्दा पनि नपुग देखिएको पुनरावेदन दर्ता गर्दा राख्नु पर्ने धरौटी रु.६५,४१,२०६।- को बैंक भौचर तथा प्रमाण मिसलमा सम्लग्न रहेको पाइएन ।

७. राजस्व न्यायाधिकरणमा करदाताले पुनरावेदन दर्ता गर्न दाखिला गर्नु पर्ने रकम सम्बन्धमा प्रचलित ऐन तथा नियमहरूमा भएको व्यवस्था अनुसार प्रशासकीय पुनरावलोकनका लागि निवेदन दर्ता गर्दा दाखिला गर्नु पर्ने राजस्व (कर) रकम र राजस्व न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन दर्ता गर्दा राख्नु पर्ने धरौटी कर निर्धारण गर्ने अधिकृतले तोकिएको कार्यालयमा अनिवार्य रूपमा राख्नु पर्ने र धरौटी नराखी पुनरावेदन लाग्ने छैन भनी राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ९ को उपदफा (१) मा स्पष्ट उल्लेख छ। प्रशासकीय पुनरावलोकनका लागि निवेदन दिनु अघि राजस्व शिर्षक मार्फत संघीय सर्वसञ्चित कोषमा दाखिला भई रोक्का समेत नराखेको रकमलाई धरौटीको रूपमा गणना गर्नुलाई प्रचलित कानूनको पालना भएको मान्न सकिएन। राजस्व न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन दर्ता गर्दा राख्ने पर्ने धरौटी कर कार्यालयले सम्बन्धित करदाताको तिर्नु पर्ने कर दायित्वमा स्वतः प्रणाली (System) ले मिलान गर्ने भएकोले राजस्व खातामा दाखिला भएको त्यस्तो रकमलाई धरौटीको रूपमा गणना गर्दा एउटै रकमको दोहोरो गणना हुने हुन्छ। राजस्व खातामा दाखिला भएको रकम रोक्का राख्ने स्वफ्टवेयर प्रणाली आन्तरिक राजस्व विभाग/कार्यालयमा नभएको र राजस्वको फोटोकपी अप्रमाणित भौचर पेश गरेको अवस्थामा त्यस्तो भौचर तथा पत्रमा उल्लेख गरेको रकमलाई धरौटी हो भनी पुनरावेदन दर्ता गर्दा दाखिला गर्नु पर्ने धरौटी हो भनी गणना गर्न मिल्ने देखिएन। अतः धरौटी सम्बन्धी विवादमा सर्वोच्च अदालतबाट संवैधानिक परीक्षण भई जारी भएका निम्न उत्प्रेषण आदेश, प्रतिपादित नजिर तथा सिद्धान्त समेतको विश्लेषण गरी संक्षिप्त तथ्य सहित प्रस्तुत मुद्दाको ठहर यस प्रकार रहेको छः-

८. मूल्य अभिवृद्धि कर ऐन, २०५२ बमोजिम शुरू कार्यालयबाट निर्धारित (विवादित) कर रकमको पचास प्रतिशतले हुने रकम र जरिवानाको रकम त्यस्तो निर्धारण गर्ने वा जरिवाना गर्ने अधिकृतले तोकिएको कार्यालयमा धरौटी नराखी पुनरावेदन लाग्ने छैन भन्ने व्यहोरा राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ९ को उपदफा (१) को (क) मा स्पष्टसँग उल्लेख छ। ऐनको सो व्यवस्था बमोजिम पुनरावेदन पत्र दर्ता गर्न राख्नु पर्ने धरौटी आर्थिक कार्यविधि नियमावली, २०६४को नियम ६२, हाल आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व नियमावली, २०७७ को नियम ६३ बमोजिमको धरौटी खातामा दाखिला गरी पुनरावेदन दर्ता गर्दाका बखत राखिएको धरौटीको गोश्वारा र व्यक्तिगत धरौटी खातामा अभिलेखाङ्कन गरी अद्यावधिक गरी राख्नु पर्ने हुन्छ। आर्थिक कार्यविधि नियमावली, २०६४ को नियम ६३ हाल आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व नियमावली, २०७७ को नियम ६२ को देहाय खण्ड (क) मा नेपाल सरकारलाई बुझाउनु पर्ने राजस्व अग्रिम रूपमा बुझाउनु र खण्ड (ख) मा नेपाल सरकारलाई बुझाउनु पर्ने राजस्व कति बुझाउनु पर्ने भन्ने निर्णय नहुँदै त्यस्तो राजस्व रकम अग्रिम रूपमा बुझाउनु परेमा धरौटीको रूपमा राख्नु पर्ने उल्लेख छ।

९. राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ९ को उपदफा (१) मा उल्लेख भए अनुसार पुनरावेदन दर्ता गर्दा राख्नु पर्ने धरौटी रकम सन्दर्भमा सम्मानित सर्वोच्च अदालतमा सूर्य टोवाको कम्पनी प्रा.लि. को तर्फबाट सञ्चालक हर्ष एम दर र ऐ. कम्पनीको शेयरवाला शशीराज पाण्डे समेत विरुद्ध राजस्व न्यायाधिकरण काठमाण्डौ समेत भएको राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ९ को उपदफा (१) को खण्ड (ख) को व्यवस्था संविधानको धारा ७३ समेत सँग बाझिएकोले धारा ८८ को उपधारा (१) अनुसार अमान्य र बदर घोषित गरिपाउन भनी दिएको रिट नं. २०६३-WS-००१३, २०६३-WS-००१४, २०६३-WS-००१५, २०६३-WS-००१६ र २०६३-WS-००१७ समेतका रिट निवेदनमा "राजस्व न्यायाधिकरणका श्रेस्तेदारको मिति २०६४।१२।८ को दरपीठ आदेश र उक्त दरपीठ सदर गरेको राजस्व न्यायाधिकरणको आदेश बदर गरी विना धरौटी पुनरावेदन पत्र लिई कानून बमोजिम निर्णय गर्नु भन्ने राजस्व न्यायाधिकरणका नाउँमा परमादेश जारी गरी पाउँ, अन्तःशुल्क ऐन, २०५८ को दफा २३ मा महानिर्देशकको निर्णय उपर पुनरावेदन गर्दा धरौटी राख्नु पर्ने कुनै कानूनी व्यवस्था नगरिएको तथा ऐनको दफा २४ ले यस ऐनलाई अन्य कानून भन्दा माथिल्लो स्तरमा राखेकोले ऐनको सर्वोच्चताका आधारमा पनि धरौटी राख्नु पर्ने राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ९ को उपदफा (१) खण्ड (ख) को व्यवस्था संविधानको धारा ७३ समेतसँग बाझिएकोले धारा ८८ को उपधारा (१) अनुसार अमान्य र बदर घोषित गरी प्रस्तुत निवेदनलाई अग्राधिकारमा पेशी चढाई पाउँ" भन्ने दावी रहेकोमा सो दावीका सम्बन्धमा सम्मानित सर्वोच्च अदालतको मिति २०६६।१२।१९ मा "संविधानमा रहेको 'कानून बमोजिम बाहेक कर लगाउन वा ऋण लिन नपाइने' भन्ने वाक्यांशसँग बाझिएको भन्ने देखिन आएन, अमान्य र बदर घोषित गरी पाउँ भनी दावी लिएको राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ९ को उपदफा (१) को व्यवस्था संविधानको कुनै पनि प्रावधानसँग बाझिएको नदेखिँदा सो हदसम्म प्रस्तुत निवेदन खारेज हुन्छ" भन्ने आदेश भई रिट निवेदन खारेज भई ऐनको दफा ९ को कानूनी व्यवस्थाको संवैधानिक परीक्षण समेत भएको छ।
१०. यसै गरी राजस्व न्यायाधिकरण काठमाण्डौमा पुनरावेदन दर्ता नं ०७५-RB-०२३० आयकर (२०७०/०७१) दर्ता भएको आयकर ऐन, २०५८ को दफा १०१ को उपदफा (१) बमोजिम लक्ष्मी स्टिल्स प्रा.लि. को संशोधित कर निर्धारण भई थप कर निर्धारण भएकोमा राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ९ को उपदफा (१) बमोजिमको धरौटी राखी पुनरावेदन गर्नु पर्नेमा मिसिलमा संलग्न दाखिला भौचर तथा आयकर ऐन, २०५८ को दफा १०२ बमोजिमको सूचना पत्र समेतका विवरणहरूका आधारमा रु.५१,७८,७४६।७० नपुग भएको देखिएको धरौटी रकम १५ दिन भित्र जम्मा गर्न लगाई आदेश बमोजिमको काम सम्पन्न भएपछि वा अवधि नाघेपछि नियमानुसार पेश गर्ने भन्ने यसै न्यायाधीकरणबाट आदेश भएको छ। सो आदेश उपर लक्ष्मी स्टिल्स प्रा.लि.ले सर्वोच्च अदालतमा दायर रिट नं. ०७७-

WO-००४२ को निवेदन उपर मिति २०७७।४।१६ मा सर्वोच्च अदालतबाट जारी भएको उत्प्रेषण आदेश अनुसार सो मुद्दाको हकमा आयकर ऐन, २०५८ बमोजिम अनिवार्य रूपमा दाखिला गर्नु पर्ने ऐनको दफा ९४, ९९, १००, १०१ र दफा ३१क को उपदफा (६) मा तोकिए अनुसार समेत कर राजस्व खातामा दाखिला गरी आय विवरणसाथ दाखिला भएको देखिएको रु.७६,३५,६१४।- भएको सन्दर्भमा हेर्दा मिति २०७६।११।१२ को (शुल्क र व्याजलाई जरिवाना मानी सो रकमको राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ९ को उपदफा (१) को खण्ड (क) बमोजिम शतप्रतिशत धरौटी माग गर्दा पचास प्रतिशत मात्र धरौटी राख पाउनु पर्ने भनी भएको विवाद) विवादित आदेशको यथावत कार्यान्वयन भएमा निवेदकलाई अपूरणीय क्षति पुग्न जाने देखिएकोले उक्त विवादको निरोपण नहुँदासम्म राजस्व न्यायाधिकरणमा परेको पुनरावेदन सम्बन्धी काम कारवाही नरोक्नु, पुनरावेदन दर्ता र सुनुवाई प्रकृया अगाडि बढाउनु भन्ने उक्त निवेदन उपर सम्मानित सर्वोच्च अदालतबाट उत्प्रेषण आदेश भएको छ।

११. सर्वोच्च अदालतबाटै ०७२-RB-०४७० आयकर (२०६१/०६२) पुनरावेदक ठूला करदाता कार्यालय प्रत्यर्थी सूर्य नेपाल प्रा.लि. विरुद्धको मुद्दामा मिति २०७४।१०।२९ गते भएको फैसला अनुसार "राजस्व न्यायाधिकरणले गरेको आयकर ऐन, २०५८ को दफा ११५ को उपदफा (६) बमोजिमको प्रक्रिया पुरा गर्नु नपर्ने भनी गरेको व्याख्या कार्यविधि कानूनको सिद्धान्त विपरीत हुन्छ। कारवाही हुँदाका बखत कार्यान्वयनमा नै नरहेको कानूनी व्यवस्था आकर्षित हुने भनी राजस्व न्यायाधिकरण, काठमाण्डौबाट भएको फैसलालाई न्यायोचित भन्न मिलेन। अतः विवेचित तथ्य सिद्धान्त एवं प्रमाणको आधारमा आयकर ऐन, २०५८ को दफा ११५ उपदफा (६) को व्यवस्था आर्थिक अध्यादेश २०६१/०६२ बाट खारेज भई धरौटी राख्ने व्यवस्था नगरेकोले आन्तरिक राजस्व विभागको निर्णय बदर गरी अब जो जे बुझ्नु पर्छ बुझी पुनः यकिन निर्णय गर्नु भनी राजस्व न्यायाधिकरण, काठमाण्डौबाट भएको फैसलालाई कानूनसम्मत मान्न मिलेन। उक्त फैसला बदर भई उल्टी हुने ठहर्छ" भनिएको छ।
१२. उल्लिखित सर्वोच्च अदालतबाट रिट नं. ०७२-RB-०४७० आयकर (२०६१।६२) र माथि उल्लिखित रिट नं २०६३-WS-००१३ समेतका रिट निवेदनमा भएको फैसलाका आधारमा प्रशासकीय पुनरावलोकनका लागि निवेदन दिँदा मूल्य अभिवृद्धिकर ऐन, २०५२ को दफा ३१क को उपदफा (६) मा तोकिए बमोजिमको रकम दाखिला गरेपछि मात्र प्रशासकीय पुनरावेदन लाग्ने र राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ९ को उपदफा (१) बमोजिमको धरौटी जम्मा गरेपछि मात्र प्रशासकीय पुनरावलोकनको निर्णयको विरुद्धमा राजस्व न्यायाधिकरणमा मुद्दा लाग्ने व्यवस्था भएकोले ऐनमा स्पष्टरूपमा तोकिएको र सम्मानित सर्वोच्च अदालतका उल्लिखित फैसलामा उल्लेख भए अनुसार नै कर रकम र धरौटी रकम दाखिला भएको प्रमाण संलग्न गराएर मात्र दर्ता प्रकृया अगाडि बढाउनु पर्ने देखिन्छ।

१३. प्रचलित आयकर, मूल्य अभिवृद्धि कर, अन्तःशुल्क र भन्सार ऐनहरुमा तत् तत् आर्थिक वर्षका लागि विधायीकावाट जारी भएकन आर्थिक ऐनद्वारा भएको संशोधन र सम्मानित सर्वोच्च अदालतका उल्लिखित फैसला अनुसार नै पुनरावलोकनका लागि निवेदन दिँदा र पुनरावेदन दर्ता गर्दा मूल्य अभिवृद्धि कर/आयकर तर्फको निर्धारित (विवादित) करको लागि पुनरावेदन पत्र आर्थिक वर्ष २०७५/०७६ सम्म क्रमशः विवादित रकमको ३३ प्रतिशत राजस्व र ५० प्रतिशत धरौटी गरी ८३ प्रतिशत रकम दाखिला गर्नु पर्ने, आर्थिक वर्ष २०७६/०७७ देखि आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ सम्म विवादित रकमको २५ प्रतिशत राजस्व र ५० प्रतिशत धरौटी गरी ७५ प्रतिशत रकम दाखिला गर्नु पर्ने, र आर्थिक वर्ष २०७९/०८० देखि विवादित रकमको २५ प्रतिशत राजस्व र २५ प्रतिशत धरौटी गरी ५० प्रतिशत रकम धरौटी बापत दाखिला भएको प्रमाणित भौचर पुनरावेदन पत्र साथ संलग्न गरी पुनरावेदन दर्ता गर्नु पर्ने उल्लेख छ। साथै भन्सार तथा अन्तःशुल्क तर्फ भने निर्धारित (विवादित) अन्तःशुल्क तथा भन्सार महशुल रकमको शत प्रतिशतले हुने रकम सम्बन्धित कर निर्धारण गर्ने अधिकृतले तोके बमोजिम धरौटी दाखिला गरी सोको प्रमाणित भौचर संलग्न गराएर मात्र पुनरावेदन पत्र दर्ता गर्नु पर्ने उल्लेख छ। प्रस्तुत मुद्दाको मिसिल सम्लग्न गरेका प्रशासकीय पुनरावलोकनका लागि निवेदन दिने क्रममा र सो पश्चात संघीय सर्वसञ्चित कोषमा दाखिला गरेको पुनरावेदकले धरौटी भनेको राजस्व खातामा दाखिला भएका अप्रमाणित फोटोकपी भौचरहरुमा उल्लेख भएअनुसारको रकमलाई समेत गणना गर्दा पनि पुनरावेदन दर्ता गर्दा प्रचलित ऐन अनुसार अनिवार्यरूपमा राख्नु पर्ने रु.६५,४९,२०६।- धरौटी नपुग भएको अवस्थामा पनि पुनरावेदन दर्ता गरेको पाइयो।
१४. सर्वोच्च अदालतको मिति २०६६।१२।१९ को आदेशबाट समेत संवैधानिक परीक्षण भई सदर ठहरिएको राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ९ को उपदफा (१) “प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि यस ऐन अन्तर्गत न्यायाधिकरणमा वा उच्च अदालतमा पुनरावेदन गर्दाका देहायबमोजिम धरौट नराखी पुनरावेदन लाग्ने छैन” भन्ने व्यवस्था रही ऐ. को खण्ड (क) मा मूल्य अभिवृद्धि कर तर्फ च.नं. १६५ मिति २०७३।०८।१९ को पत्रानुसारको निर्धारित (विवादित) कर रु.१,९६,२३,६१६।- को पचास प्रतिशतले हुने रु.९८,११,८०८।- धरौटी राख्नु पर्नेमा ग्लोबल बैंकबाट जारी भएको बैंक ग्यारेण्टी नं PBG3319NPR00404 को रु.३२,७०,६०२।- गणना गर्दा पनि नपुग देखिएको पुनरावेदन दर्ता गर्दा राख्नु पर्ने धरौटी रु.६५,४९,२०६।- समेतको पुनरावेदन धरौटी दाखिलाको सक्कल बैंक भौचर वा निस्सा १५ दिनभित्र पुनरावेदकलाई दाखिला गर्न लगाई सो आदेश बमोजिमको काम सम्पन्न भएपछि वा सो अवधि नाघेपछि नियमानुसार पेश गर्ने आदेश गर्नु उपयुक्त हुने राय म लेखा सदस्यबाट राख्दा मेरो उक्त रायमा असहमति जनाउँदै माननीय अध्यक्ष र राजस्व सदस्यबाट फैसला गर्ने निर्णय भएकोमा राजस्व न्यायाधिकरण ऐन २०३१ को दफा ९ को उपदफा (१) बमोजिम हुने रु.९८,११,८०८।-

धरौटी नराखी पुनरावेदन दर्ता नलाग्ने पुनरावेदन दर्ता भएको प्रस्तुत मुद्दाको राय/ठहर सहितको उक्त फैसलामा सहमत हुन सकिएन।

१५. अतः राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ९ को उपदफा (१) बमोजिम पुनरावेदन दर्ता गर्दा राख्नु पर्ने धरौटी सम्बन्धमा आर्थिक कार्यविधि नियमावली, २०६४ को नियम ६३ हाल आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व नियमावली, २०७७ को नियम ६२, सर्वोच्च अदालतबाट रिट नं २०६३-WS-००१३ देखि २०६३-WS-००१७ समेतका रिट निवेदन र मुद्दा नं.०७२-RB-०४७० आयकर (०६१/०६२) का फैसलामा भएको व्याख्या, विश्लेषण र प्रतिपादित सिद्धान्त तथा ठहर समेत बमोजिम पनि अनिवार्य रूपमा राख्नु पर्ने धरौटी नराखी दर्ता भएको पुनरावेदनको तथ्य भित्र प्रवेश गरी निर्णय गर्नु पर्ने औचित्य नै नभएकोले प्रस्तुत मुद्दामा माननीय अध्यक्ष तथा कानून सदस्य र राजस्व सदस्यबाट "करदाता केशा प्रोपर्टिज प्रा.लि.ले मूल्य अभिवृद्धि करमा दर्ता भएको व्यक्तिबाट निर्माण कार्य गराएको एवं मूल्य अभिवृद्धि करमा दर्ता भएका निर्माण व्यवसायीसँग भएको करार सम्झौता पेश भएको र मूल्य अभिवृद्धि कर भुक्तानी गरी सकेको देखिंदा करदाताबाट सो वापत मूल्य अभिवृद्धि कर माग गर्ने गरी साविक करदाता सेवा कार्यालय नयाँ सडकले मिति २०७३।०८।१९ मा गरेको निर्णय र सोही निर्णय सदर गर्ने गरी आन्तरिक राजस्व विभागका महानिर्देशकबाट मिति २०७५।१२।२९ मा भएको निर्णयमा समेत मूल्य अभिवृद्धि कर ऐन, २०५२ को दफा ८ को उपदफा (३) को त्रुटि विद्यमान भएकोले उक्त निर्णय उल्टी भई बदर हुने ठहर्छ" भनी भएको फैसलामा सहमत हुन नसकी देहाय बमोजिम फरक राय सहितको ठहर गर्दछु:

१६. यसमा पुनरावेदक करदाता केशा प्रोपर्टिज प्रा.लि. (स्थायी लेखा नं ३०२७८७५१९) को मूल्य अभिवृद्धि कर (२०६८/०६९) तर्फको मुद्दामा मूल्य अभिवृद्धि कर ऐन, २०५२ दफा ३३ तथा राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ९ को उपदफा (१) खण्ड (क) मा भएको व्यवस्था अनुसार पुनरावलोकनका लागि निवेदन र पुनरावेदन पत्र दर्तागर्दा दाखिल गर्नु पर्ने राजस्व तथा धरौटी सम्बन्धमा प्रचलित ऐन तथा नियमहरूमा भएको व्यवस्था सो सम्बन्धमा सर्वोच्च अदालतबाट २०६३-WS-००१३ देखि २०६३-WS-००१७ समेतका रिट तथा ०७२-RB-०४७० आयकर मुद्दामा भएको व्याख्या विश्लेषण र प्रतिपादित सिद्धान्त अनुसार समेत राख्नु पर्ने च.नं. १६५ मिति २०७३।०८।१९ को पत्रानुसारको निर्धारित (विवादित) कर रु.१,९६,२३,६१६।-को पचास प्रतिशतले हुने रु.९८,११,८०८।- धरौटी राख्नु पर्नेमा ग्लोबल बैंकबाट जारी भएको बैंक ग्यारेण्टी नं PBG3319NPR00404 को रु.३२,७०,६०२।- गणना गर्दा पनि पुनरावेदन दर्ता गर्दा राख्नु पर्ने धरौटी रु.६५,४१,२०६।-नपुग धरौटी दाखिला गरेको पाइएन। अतः राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ को दफा ९ को उपदफा (१) खण्ड (क) बमोजिमको रु.९८,११,८०८।- धरौटी दाखिल नगरी/नगराई दर्ता भएको प्रस्तुत पुनरावेदनको तथ्य भित्र प्रवेश गरी निर्णय

गर्न मिलेन। यस अवस्थामा माननीय अध्यक्ष तथा कानून सदस्य र राजस्व सदस्यबाट भएको उल्लिखित बहुमतको फैसलामा सहमत हुन सकिएन। प्रस्तुत पुनरावेदन दर्ता हुँदा कै बखत देखि खारेज हुने ठहर्छ। करदाताको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्दैन।

(पुष्प प्रसाद गुरागाईं)

लेखा सदस्य

फैसला तयारीमा सहयोग गर्ने:-

इजलास अधिकृत:- सरिता रिजाल

कम्प्यूटर टाइप:- प्रदिप तिवारी

फैसला मिति:- २०७९।०४।२३।२

प्रमाणीकरण गर्ने लेखा सदस्य

फैसला प्रमाणीकरण मिति:-

राजस्व न्यायाधिकरण काठमाडौं, मुकाम ललितपुरको छाप